

РОЗДІЛ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

СЕКВЕНУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ КОГНІТИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З РАС

Андрієнко Ганна

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,

ГО «Інклюзія без обмежень», м. Кременчук

a.krygina@gmail.com

Науковий керівник: Тітов Іван

В Україні, за даними електронної системи охорони здоров'я, станом на 2023 рік зареєстровано майже 21 тисяча дітей з діагнозом РАС [1]. Діти з розладами аутистичного спектра (РАС) мають специфічні особливості когнітивного розвитку, які включають труднощі в обробці інформації, формуванні навичок саморегуляції, концентрації уваги та розвитку абстрактного мислення. З огляду на це, традиційні підходи до навчання часто виявляються недостатньо ефективними, що ускладнює інтеграцію таких дітей в освітній простір. Впровадження сучасних підходів до навчання, виховання та реабілітації дітей із порушеннями когнітивного розвитку потребує не лише створення спеціально адаптованого освітнього середовища та використання інноваційних методів навчання, але й розробки ефективної системи психологічного супроводу. Така система має забезпечити сприятливі умови для успішного навчання та розвитку особистості дитини на різних етапах її становлення, сприяти формуванню ключових компетентностей для прийняття рішень і подолання труднощів, а також надавати підтримку у кризі. Секвенційний підхід є новим для України, проте, як демонструє досвід його застосування в світовій практиці, дозволяє поетапно формувати навички, необхідні для успішного навчання, що є критично важливим для забезпечення адаптації дітей у суспільстві.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розробки системних підходів до психолого-педагогічного супроводу дітей з РАС, які враховуватимуть не лише їхні труднощі, а й сильні сторони. Створення такої моделі дозволить оптимізувати освітній процес, підвищити ефективність корекційної роботи та сприяти кращій інтеграції дітей з РАС у соціальне середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасних наукових дослідженнях проблемам психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей з РАС приділяється багато уваги.

Т. Скрипник аналізує технології психолого-педагогічного супроводу, які базуються на міжнародних стандартах і досвіду практичної діяльності у

навчальних закладах України, розкриває зміст конкретних кроків для організації успішного освітнього процесу для дітей з аутизмом.

М. Маккеа та К. Гельдер досліджують шляхи створення адаптивного освітнього середовища, роль інформаційної підтримки, структурованих навчальних програм і альтернативних комунікаційних технологій. С. Райан та К. Салліван наголошують на необхідності спеціальних тренінгів для батьків, педагогів та асистентів в інклюзивній освіті. Дослідження Ю. В. Кондратенко зосереджені на супроводі розвитку комунікативних навичок у дітей з РАС. Секвенційний підхід в роботі з дітьми з РАС в Україні вивчають К. О. Островська, О. Л. Саламон, Л. І. Січкара, Ю. В. Кондратенко, Н. В. Рєзнік та ін.

Мета статті – дослідити перспективи застосування секвенційного підходу в організації психолого-педагогічного супроводу когнітивного розвитку дітей з РАС.

Виклад основного матеріалу. Психолого-педагогічний супровід – це пролонгований процес, спрямований на попередження виникнення (або усунення) у дітей з особливими освітніми потребами дестабілізаційних чинників, формування їхніх адаптивних функцій, забезпечення оптимального розвитку та здобуття ними якісної освіти в умовах навчального закладу. Діти з аутизмом унікальні, до них має бути застосований особливий підхід з орієнтиром на світові стандарти. У цьому процесі важливо враховувати загальні закономірності розвитку, організувати кроки так, щоб вони логічно і послідовно сприяли розвитку адаптивних і когнітивних функцій дітей [3].

С. Кроулі та С. Кім в своїх дослідках спираються на теорію когнітивного розвитку Ж. Піаже, який одним з перших звернув увагу на те, що діти проходять через послідовні стадії когнітивного розвитку, кожна з яких має свої особливості та вимоги. Автори розглядають когнітивний розвиток як процес, що проходить через різні етапи, кожен з яких має свої особливості та вимоги. Вони підкреслюють важливість послідовності та впорядкованості у розвитку мислення дітей [4].

Структурований, поетапний підхід, який не тільки сприяє індивідуальному розвитку дітей з РАС, але й гарантує, що кожна фаза терапії спирається на попередню для досягнення максимальної ефективності, серед західних науковців отримав назву «секвенційного підходу» [6]. Секвенція в загальному сенсі – це впорядкована послідовність подій, дій або елементів, що розгортаються в певному логічному чи причинно-наслідковому порядку. Вона може означати: послідовність кроків у процесі (наприклад, алгоритм дій для виконання певного завдання); структурований порядок розвитку (наприклад, етапи навчання чи розвитку навички); логічний або хронологічний ряд подій (наприклад, послідовність подій у розповіді або сценарії). Тобто, основна ідея секвенції – впорядкованість та взаємопов'язаність її елементів.

Секвенційний (послідовний) розвиток процесів відбувається під час нормального розвитку дитини, рухаючись від простіших форм поведінки до більш складніших. Як зазначає К. О. Островська, спираючись на дослідження Дж. Айрес, при розладах сенсорної інтеграції, процес постійного

вдосконалення функцій розвитку порушується і завданням терапії у цьому випадку є керованою сенсорною стимуляцією виправляти процеси сенсорної інтеграції, уможливаючи секвенційну появу більш складніших форм поведінки [2, с. 14].

Секвенування психолого-педагогічного супроводу дітей з РАС – це поетапна, структурована організація підтримки та навчання дітей з розладами аутистичного спектра (РАС).

Секвенування психолого-педагогічного супроводу передбачає поступове формування когнітивних навичок відповідно до рівня розвитку дитини, що дозволяє уникнути перевантаження та сприяє розвитку когнітивних функцій у відповідності до онтогенетичних етапів. Проте, на практиці часто бракує структурованих програм, які б враховували індивідуальні особливості когнітивної діяльності дітей з РАС, що ускладнює розробку ефективних стратегій навчання та корекції.

Основною ідеєю секвенування є поділ процесу супроводу на логічні, послідовні етапи, які відповідають актуальному рівню розвитку дитини, її потребам та індивідуальним особливостям. Завдяки цьому можна забезпечити ефективний вплив на когнітивну, емоційну та соціальну сфери дитини (рис. 1).

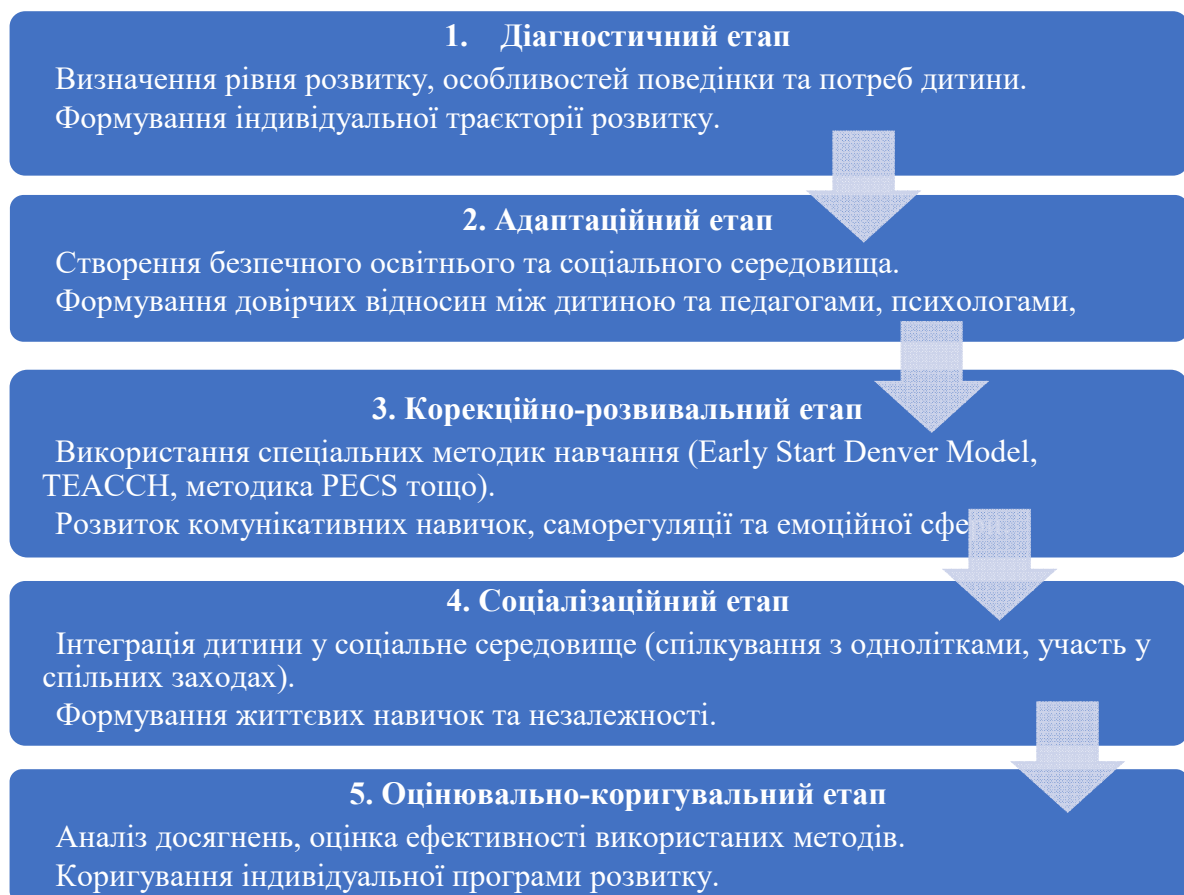

Рис. 1. Загальні етапи секвенування психолого-педагогічного супроводу

Секвенування психолого-педагогічного супроводу дозволяє адаптувати освітній та терапевтичний процес під індивідуальні особливості дитини;

забезпечує системний та цілісний підхід до супроводу дітей з РАС; допомагає уникати хаотичності в навчанні та розвитку дитини. Такий підхід широко застосовується в країнах Європи та США, де вже давно існують спеціальні програми інклюзивної освіти та підтримки дітей з РАС.

Основні принципи секвенування:

1. Індивідуалізація – врахування особливостей розвитку конкретної дитини.
2. Послідовність – чітке впорядкування етапів навчання та корекції.
3. Гнучкість – адаптація програм відповідно до прогресу дитини.
4. Комплексність – поєднання педагогічних, психологічних та терапевтичних підходів.
5. Практична спрямованість – орієнтація на розвиток навичок, необхідних для повсякденного життя.

В контексті когнітивного розвитку, доцільно конкретизувати етапи секвенування відносно рівня розвитку окремих когнітивних функцій. Так, на діагностичному етапі здійснюється оцінка загального рівня когнітивного розвитку, відбувається визначення сильних сторін та зон, що потребують підтримки та формування індивідуального плану розвитку. На адаптаційному етапі важливим є створення сприятливого середовища для розвитку (адаптивне середовище, візуальний розклад, сенсорна інтеграція тощо). Паралельно доцільно впроваджувати стратегії, що знижують тривожність та покращують увагу [2].

Розвивальний етап передбачає використання спеціальних методик корекції та розвитку (TEACCH, PECS, DIR/Floortime, Early Start Denver Model), розвиток окремих когнітивних функцій, розвиток навичок вирішення проблем та самостійності в навчанні.

Соціалізаційний етап передбачає навчання розумінню соціальних ситуацій та емоцій, формування комунікативних стратегій, інтеграцію в групові заняття та соціальне середовище.

Оцінювально-коригувальний етап спрямований на визначення нових цілей та завдань, що засноване на аналізі результатів розвитку (співставлення досягнутого прогресу з показниками нормотипового розвитку) та корекцію індивідуальної програми супроводу.

Системне та структуроване секвенування сприяє більш ефективному розвитку когнітивних функцій у дітей з РАС, допомагає їм краще адаптуватися до навчального процесу та соціального життя. Такий підхід забезпечує максимальне використання потенціалу дитини, створюючи основу для її подальшої інтеграції в суспільство [5].

Принципи секвенції допомагають організувати роботу з дитиною з РАС таким чином, щоб кожен етап навчання логічно продовжував попередній і готував дитину до наступного. Завдяки секвенції можна попередити виникнення дестабілізаційних чинників, оскільки навчальний процес буде враховувати можливі труднощі і заздалегідь вживати заходів для їх подолання.

Таким чином, поєднання психолого-педагогічного супроводу та принципів секвенції дозволяє створити гармонійне середовище для навчання та

виховання, де кожен етап розвитку дитини впорядкований і взаємопов'язаний з попередніми і наступними етапами.

В перспективі подальших розвідок в контексті даного дослідження розглядається розробка детальної секвенційної програми психолого-педагогічного супроводу когнітивного розвитку дітей з РАС з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей та актуальної ситуації розвитку дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В Україні на обліку понад 20 тисяч дітей з аутизмом. *Укрінформ*. 2023. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-health/3769403-v-ukraini-na-obliku-ponad-20-tisac-ditej-z-autizmom.html?utm_source=chatgpt.com
2. Островська К. О., Саламон О. Л., Січка Л. І., Кондратенко Ю. В., Рєзнік Н. В. Секвенційні програми допомоги дітям з аутизмом: навч. посіб. Львів : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 128 с.
3. Скрипник Т. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі : навч.-наоч. посіб. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 56 с.
4. Bottema-Beutel K., Crowley S., Kim S. Y. Sequence organization of autistic children's play with caregivers: Rethinking follow-in directives. *Autism*. 2022. Vol. 26 (5). P. 1267–1281.
5. Brigham N. B., Yoder P. J., Jarzynka M. A., Tapp J. The sequential relationship between parent attentional cues and sustained attention to objects in young children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2010. Vol. 40 (2). P. 200–208.
6. Hudnall M. 6 practical strategies to support language sequencing. *Autism Parenting Magazine*. 2025. URL: <https://www.autismparentingmagazine.com/strategies-to-support-language-sequencing/>

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПОВЕДІНКОВІ МОДЕЛІ ДІТЕЙ І МОЛОДІ

Дідора Альона

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
alonadidora7@gmail.com

Науковий керівник: Котломанітова Галина

Постановка проблеми. ХХІ століття є викликом у сфері високих технологій, що принесли суспільству абсолютно новий етап розвитку. Інформаційний обмін, спілкування між людьми, встановлення стосунків, пошук роботи та навіть сама робота перейшли з реального світу до віртуального простору [1].

Соціальні мережі стали важливою частиною життя молоді, визначаючи спосіб комунікації, самовираження та отримання інформації. Платформи, на